

למלחמת דוד וגלית

הרב אברהם רקנטי

- א. הקדמה - נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה
- ב. מלחמת דוד וגלית - שאלות ותמיהות
- ג. ניסיון להסבר השאלות והתמיהות

א. הקדמה - נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה

אקדים מלים מספר על חשיבות הלימוד והעיון בספרי הנביאים בכלל, ובספרי "הנביאים הראשונים" בפרט.

התורה היא עצם חיי עם ישראל - "ישראל ואורייתא חד", ופנימיות חיי העולם כולו - "איסתכל באורייתא וברא עלמא". בתורה מפורט כל שיעור הקומה, כל הקדושה, של כלל ישראל ופרטיו, כל עץ החיים הישראלי, משרשיו ועד עליו, במצבי הקביעות והיציבות האיתנה, ובמצבי המעבר, החטא והמשבר. כל התורה נקראת שירה, שירת עם ישראל, זיקתו הפנימית לאלוקיו בכל רמ"ח ובכל שס"ה "כל הנשמה תהלל י-ה".

הנבואה באה לסייע בבניין שיעור הקומה השלם של התורה, וליישר את הסטיות, את העקמומיות שבלבבות, להדריך ולכוון ולהוציא לפועל את עניין ישראל ואורייתא, ותיקונו של עולם.

"נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה" (מגילה יד ע"א). הנביאים מדברים אל כל הדורות - מוכיחים, מיישרים ומדריכים אותנו לחיות את חיינו העצמיים הטהורים, להיות דבקים בה' אלוקינו באופן אישי, ובאופן לאומי להיות "לב שבאומות", מתקנים עולם במלכות שדי.

זכינו לספרי "הנביאים הראשונים": יהושע כתב ספרו, שמואל את ספר שופטים, מגילת רות ואת רוב ספרו (בבא בתרא יד ע"א), וכן זכינו לתוכחות המוסר של הנביאים האחרונים: ישעיה, ירמיה, יחזקאל ותרי עשר.

• המאמר התפרסם בעלונה של ישיבת קרני שומרון "מכרמי שומרון".

הראשונים - כמו יהושע, שמואל ואלהו הם "נביאי המעשים" והאחרונים - "נביאי הדברים"¹ - המדברים דברי תוכחה ומוסר.

כשם שפשוט לנו שנבואת האחרונים ישעיה, ירמיה וכו' נצרכה לדורות, ודברי תוכחתם המיישרים ומדריכים את דרכינו מהדהדים ושייכים לכל הדורות - כך, ואפשר שביתר שאת, סיפורי המעשים שבנביאים הראשונים שייכים לנו ומדריכים את כל הדורות.

"סיפורים" אלה - הם סיפור בנין החיים של עם ישראל בארצו, הם סיפור ההתפתחויות, המשברים וההתקדמויות לקראת אחדות העם וגלוי חיו העצמיים, לקראת דבקתו בה' אלוקיו, ולקראת בנין בית המקדש. סיפורים אלה מספרים את עצם היותנו - בחיינו הלאומיים - ממלכת כהנים וגוי קדוש לתיקון עולם במלכות ה'.

בכל הדורות אנו צריכים לשאוף לבנות את יסודות חיינו כאומה קדושה בהדרגת נביאינו הראשונים. על אחת כמה וכמה בדורותינו אלה, בהם נזקפת קומתנו ואנו מונהגים ומתקבצים אל ארצנו, אנו צריכים לשקוד על הדרכות נביאינו הראשונים, בסיפור תהליכי בניין האומה בארץ, להעמיק בהם, ולהתמלא מהם מילוי של חיים.

מובן הדבר שסיפורי נביאים ראשונים אינם "סיפורים" גרידא אלא גנוזים בהם, בכלליהם ובפרטיהם, אוצרות חיי אמונה, קדושה ודבקות אלוקית של עם ישראל.

אחד ה"סיפורים" היותר מפורסמים הוא סיפור מלחמת דוד בגלית ובו רציתי להאיר כמה נקודות עפ"י דברי חז"ל.

ב. מלחמת דוד וגלית - שאלות ותמיהות

אחרי קריאה מדוקדקת של פרק יז (בספר שמואל א), נראה שיש בפרק זה שאלות ותמיהות רבות:

1. גלית הפלישתית קורא אל מערכות ישראל ומציע "דו קרב" - "ברו לכם איש וירד אלי". מדוע כתובה המילה "ויאמר" פעמיים בדברי גלית (שם יז; ח, י)? למה נחשבים דבריו חירוף למערכות ישראל? האם צבא שאינו מוכן ל"דו קרב" של יחידים שיכריע את כל המערכה, אלא רוצה להלחם מלחמה כוללת צריך להתבייש בכך?

1 דומני שהגדרות אלה שמעתי בשיעור מפי מרן הרב צבי יהודה קוק זצ"ל.

ומעבר לכל השאלות הללו: מה פשר הפחד הגדול מפני גלית ודבריו - "ויחתו ויראו מאד" (פס' יא). אם נאמר שישראל חששו מתוצאות ה"דו קרב" בין שניים שיכריע את כל המערכה, הרי יכולים היו שלא לקבל את תנאי ה"דו קרב" של גלית, ולצאת למלחמה כוללת - כל מחנה ישראל מול כל מחנה פלישתים. הרי תוצאות המלחמות האחרונות בין ישראל לפלישתים היו: או נצחון ישראלי מוחץ (שמ"א, ז) או נצחון ישראלי - לא מושלם (שם יד; כג, לא, מו).

בנוסף לכך הרי שאול וישראל עשו חיל, נלחמו במואב, בני עמון, אדום, מלכי צובה, פלישתים ועמלק והשיגו הישגים חשובים (שם יד, מז). אם כן, מה פשר הפחד והשבירה ("ויחתו") מול חירופיו של גלית הפלישתית?

2. המעייץ בפס' ד-כה יבחין לכאורה בסדר משובש ביותר.

בתוך התיאור של הופעת גלית האימתני המחרף ומגדף, ובתוך תיאור הפחד והשבירה של שאול וישראל, מופיע פסוק המייחס את דוד, והמתאר בעיקר את ישי אביו, את מספר בניו, ואת היותו "בימי שאול זקן בא באנשים" (שם יז, יב). לאחר מכן (פס' טז) שוב חוזר הנביא אל גלית הפלישתית, המשכים ומעריב ומתייצב ארבעים יום לחרף את ישראל. רק אחרי פס' זה מסופר שישי - אשר תואר לעיל - שולח את דוד אל אחיו הנלחמים במחנה להביא להם צידה ולקחת את "ערובתם". לאחר מכן (פס' כא-כה) שוב תיאור חירופי גלית ופחד עם ישראל.

לכאורה, היה ראוי לסיים את תיאור גלית, חירופיו וגידופיו והפחד שהטיל במחנה ישראל, ורק אח"כ לספר על ישי השולח את דוד אל המחנה.

ועוד, הרי גם דוד, ובוודאי אביו ישי בית הלחמי, הוזכרו כדמויות עיקריות בפרק טז (פרק משיחת דוד), מדוע צריך להזכירם שוב כאן וליחסם? ומדוע הביטוי "זקן בא באנשים" שנאמר על ישי - נאמר דווקא כאן, מעורב בתוך תיאור חירופי גלית ופחד שאול והעם?

3. בפס' כה-לא מתואר ה"פרס" שהבטיח שאול המלך למי שיצא ויכה את גלית. דוד מסתובב בתוך המחנה מחייל לחייל, וספק שואל ספק אומר שוב ושוב מהו ה"פרס" המובטח למכה גלית. מדוע דוד שואל שאלה זו שוב ושוב, וזאת על אף שאחיו הגדול אליאב כועס עליו, ומנסה להניאו מלהסתובב במחנה?

4. לעיצומו של הקרב בין דוד לגלית. מדוע באמת לא נטל עמו דוד לפחות חרב או חנית? האם לא היה סיכון גדול בכך שיצא רק עם קלעו ו-5 חלוקי אבנים, מול גלית, שריונו ונשקו, המתוארים כל כך בהרחבה? האין בכך חוסר השתדלות מצדו של דוד? הרי הוא בדרך כלל היה יוצא למלחמה עם כלי נשק². ועוד, הרי כאן המית סופית את גלית וכתת את ראשו ע"י חרבו (של גלית) ואח"כ לקחה לאהלו?

יש גם להתעורר לעובדה שאת ראש גלית לקח דוד לירושלים (פס' נד). האם ירושלים היתה אז בידיו? ובאיזה מצב? הרי מכל מקום המשכן היה בנוב וארון ה' בקרית יערים. מה יעשה בירושלים עם ראשו של גלית?

ג. ניסיון להסבר השאלות והתמיהות

ככל שרבות וקשות התמיהות, כן אנו צריכים להבין שטמון כאן עומק חינוכי אמוני, מעבר ל"סיפור" הפשוט. ננסה, במידה מסויימת, לגעת בדברים:

1. הפחד והשבירה שאחזו בשאול וכישראל למראה גלית ולמשמע דבריו, מורים על ירידה בחוסן הרוחני. הגבורה והפחד שורשם הוא בעומק הנפש, וכאשר החטא מאפיל, אז מתמלאת האישיות חרדה. אמת, נכון הדבר ששאול וישראל נלחמו בפלישתים וגם בגוים סביבותיהם ויכלו להם, אבל יש להעיר על כך מספר הערות:

א. היוזמה למלחמה נגד פלישתים והתעוזה הגדולה היו של יהונתן בניגוד לרצון אביו³.

ב. במלחמה המתוארת באריכות בפרק יד יש רמזים עבים לעובדה שהעם לא נמשך אחרי שאול המנהיג (בדיעבד) את המלחמה⁴.

ג. על נצחונותיו של שאול כתוב: "ובכל אשר יפנה ירשיע", ופירשו המפרשים⁵: "שהטיל חרדה ובלכול במחנה האויב", אבל לא כבשם תחת ידו, כיבוש מוחלט בשליטה ע"י נציבים.

2 בקשתו מאחימלך (שמ"א כא, ט) - "ואין יש פה תחת ידך חנית או חרב..." והוא מקבל את חרב גלית, וכן: "הוא עורר חניתו על שמונה מאות חלל" (שמ"ב כג, ח).

3 עיין שמ"א יג, א-יג, ומלבי"ם שם.

4 עיין פרק יג פס' כד, לא, לו, מה - זהו נושא שראוי לעסוק בו בפני עצמו.

5 רד"ק, מצודת ציון.

ד. המלחמה שאנו דנים בה, היתה לאחר חטאו של שאול (והעם) בעניין עמלק, ואחרי קריעת המלוכה ממנו, וכדברי חז"ל: "...תני רשב"י עד שלא חטא שאול: 'וילחם סביב בכל אויביו כמואב ובבני עמון ובאדום ובמלכי צובה ובפלישתים ובכל אשר יפנה ירשיע', וכיון שחטא נאמר: 'וישמע שאול וכל ישראל... ויחתו ויראו מאד'".⁶

מכאן גם ברור מדוע כתוב (פס' יא) "וישמע שאול וכל ישראל..." ולא וישמעו. הכתובת העיקרית אליה הפנה גלית את הצעת הדו-קרב: ברו לכם איש, היתה שאול - "ואתם עבדים לשאול".⁷ ושאול, לאחר חטאו, אחוז חרדה, חסר מדרגת אמונה, וכמובן שפחדו של המנהיג מתפשט על העם שבלאו הכי לא קיבלו ממנו בעבר השפעה רבה של חיזוק ואמונה.

אמנם באמירתו הראשונה של גלית (פס' ח) היתה הצעה לדו-קרב שיכריע את המערכה, ולדחות הצעה כזו אין זו בושה גדולה, אבל באמירתו השנייה (פס' י) כבר אינו מתכוון לדו-קרב שיכריע את כל המערכה, מעתה כונתו בחירופיו וגידופיו להראות שאין גבורה וחוסן במחנה ישראל. לבם נמוג, הם מפוחדים, ואכן זהו חירוף (עיי' מלבי"ם). שאול המרגיש שהדברים מכוונים אליו בעיקר, שומע ומתמלא מורא והרגשת שבירה.

2. מתוך המשברים וסתרי המדרגות, עולה וצומח החוסן הלאומי של ישראל - שעוז לו באלוקיו - קמעא קמעא.

תוך כדי דברי החירוף של גלית, שעניינו לבטא ולהבליט את הרפיון הרוחני של שאול ומחנה ישראל, מתואר הייחוס של דוד, ובעיקר של אביו ישי, שהוא "בימי שאול זקן בא באנשים" (פס' יב). את הביטוי המיוחד הזה מסבירים חז"ל: "זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא, ונכנס באוכלוסא ודרש באוכלוסא".⁸

על הרקע החריף של המשבר בחוסן הלאומי, מתוך הצורך העמוק לעז לאומי כללי הנובע מתוך קשר אמונה ודבקות בקב"ה אלוקי ישראל, מספרים לנו באיזה בית נולד וגדל דוד, ומה ספג כל חייו. הוא חי בבית שכל כולו דאגה עמוקה וקשר עמוק לאומה

6 מדרש שמואל פרשה יז, ועיי' במדבר רבה פרשה יא וספ"ר פט"ו.

7 בלשון התרגום: "מה גבורה עבד לכון שאול בר קיש דמן גבעתא דמניתון יתיה מלכא עלויכון אם גבר גבר הוא יחות ויעבד קרבא עמי..." היה כאן גם המשך התמודדות בין גלית שובה ארון ה', ולבין שאול שהצליח לחטוף את הלוחות - ילקוט שמעוני שמ"א ד, רמז קב.

8 ברכות נח ע"א. אוכלוסא - שישים ריבוא, כלל ישראל.

כולה ולשם ה' שהיא נושאת בתוכה. דוד גדל בבית ישי שעניינו "אוכלוסא" - כלל ישראל וכבוד ה' ששורה בכלל האומה:

וכן ראוי למי שממנו יצא חוטר מושלים ביעקב לדורות עולם, שכל מעייניו ודרכיו היו כלליים ולאומיים המאירים אור להמון רב בתור דרכי עם שלם נאדר בקודש... שייכות אל עם שלם להקימו ולהצליחו... (עין איה ברכות שם)

בתוך החירוף והגידוף של גלית, היוצא ארבעים יום כנגד ארבעים יום בהם ניתנה תורה לישראל (סוטה מב ע"ב), והשכם והערב הוא מבטל את ישראל בחירופיו, מקבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע (שם) במצב בו שאול ומחנה ישראל נראים כמי שאין להם כלל חוסן של קוב"ה ואורייתא, ואין הם נושאים בקרבם את מלכות ה' בשמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, אין הם נלחמים על ייחוד ה', בתוך כל זה, ומתוך כל זה, מופיע הכח הכללי העצמי של ישראל בדמות דוד הדבק באלוקיו ועל ייחוד ה' וכבוד ה' ותורתו הוא עושה מלחמה.

ארבעים הימים הללו של החירוף, של הלחץ הרוחני, הם ימי יצירת הולד - "ר' יוחנן אמר: אמר להם (גלית) אין אתם אומרים שהוולד נוצר לארבעים יום, הריני ממתין לכם ארבעים יום" (מדרש שמואל פרשה כ).

ואכן, הוולד נוצר. יוצאת לפועל גבורתו הרוחנית מעשית של דוד, הכואב את כאב האומה וכבוד ה' המחולל.

לפי פשוטם של פסוקים דוד נשלח ע"י ישי להביא צידה לאחיו ולקחת את "ערובתם": "א"ר יונתן כל היוצא למלחמת בית דוד, גט כריתות כותב לאשתו שנאמר ואת ערובתם תקח' - דברים המעורבים בינו לבינה" (שבת נו ע"ב).

לכאורה, הדברים פשוטים. ישנו חשש שבסערת המלחמה לא ישובו החיילים מן הקרב, ולא יודע מה עלה בגורלם. כדי שהאישה לא תישאר עגונה, נותן החייל גט על תנאי.

אמנם יש להעמיק יותר בעניין. מדוע נאמר בגמרא "כל היוצא למלחמת בית דוד" וכו' - הרי אנו נפגשים במילה "ערובתם" כאן במלחמה שאותה מנהיג שאול ולא דוד? אבל מצד שני אכן לפי הפשט, לא מסופר כאן ששאול נתן פקודה כללית כזו לכל צבאו לתת גט לנשותיהם, כי אם דווקא ישי האישי היוצא באוכלוסא, האישי שכלל ישראל וכבודם בלבו תמיד, ובנו דוד שכולו ספוג באווירה זו - הם הדואגים לעניין "ערובתם" - הגיטין. על כורחנו שיש כאן רובד עמוק יותר, מעבר לדאגה שהאישה לא תישאר עגונה. עניין "ערובתם" (הגיטין) היה ש-

כבוא תור האומה לעבוד לטובת האומה בכללה (עת מלחמה על קיום ישראל - שזהו כבוד ה') אז כשרגא בטיהרא תיבטל אהבת המשפחה לבל תחלל את עז אהבת האומה. היציאה למלחמה לא היתה על פי חשבון של הצלחת הפרט שחשב שכשישוב מהמלחמה יהיה מוצלח ומאושר. לא, הוא צייר בעצמו כאילו התיימש מן החיים הפרטיים... ולכן כותב הוא גט כריתות לאשתו ליימש את לבבו ככל האפשר מקשר המשפחה ומהרעיון הפרטי התלוי בו בהיותו דורך מהלך של רעיון יותר כללי ויותר עליון, מהלך עבודת הקודש של העם כולו. (עין איה שבת שם)

נתינת הגט פירושה הוא, להיות במדרגה של הידיעה וההכרה השלימה "שעל ייחוד ה' הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו..." (רמב"ם הלכות מלכים יז, טו).

היוצאים למלחמת בית דוד - דווקא, כי כאן על רקע השבירה, הייאוש והחולשה הרוחנית מתחולל חילוף משמרות. עולה קרנו של דוד, מבצבץ ועולה החוסן הרוחני שיאפיין את דוד ומלחמות בית דוד שכל כולם יהיו מסירות מוחלטת לכבוד האומה וכבוד ה' שהיא נושאת בתוכה. זאת מתוך היניקה של חינוך בית אבא ישי - הכואב והחי את כאב האומה כולה וקידוש ה' שלה - "יוצא באוכלוסא".

3. דוד מסתובב במחנה מחייל לחייל ספק שואל ספק אומר אודות ה"פרס" המובטח למי שיכה את גלית, על אף נזיפות אחיו אליאב שכועס עליו.

דוד, שכל כולו כלל ישראל, כואב את כאב החרפה שגורמים דבריו של גלית הפלישתית, ויותר מזה, הוא כואב את חסרון החוסן הרוחני הלאומי במחנה ישראל. הוא יודע שאין די בכך שהוא יתנדב אישית וינסה בעזרת אלקי מערכות ישראל להכות את גלית. העיקר הוא לרומם את רוח העם כולו. לכן הוא הולך מחייל לחייל ואומר: "מה יעשה לאיש אשר יכה את הפלישתית הלז... כי מי הפלישתית הערל הזה כי חרף מערכות אלקים חיים" - דברים אלו ודאי אינם התעניינות בפרס. ההיפך הגמור. דברים אלה נאמרים "כמתמיה על האיש הישראלי ההמוני שחשב שע"י העושר ובת המלך שיעד להמנצח ימצא איש יתעורר להילחם עם הפלישתית, ודוד השיב כי הפעולה הגדולה הזאת בעצמה להינקם ממחרף אלקים חיים ועם ה' צבאות היא יותר יקרה מכל רכוש ומכל מתן, וזה עצמו השכר היותר גדול מי שיצליח לעשות פעולה חשובה כזאת" (מלבי"ם שם) (יש גם לשים לב לביטוי "הפלישתית הערל". עם ישראל קדוש - דבק באלוקיו וברית ה' חתומה בבשרו, ואילו הפלישתים כל עניינם לסתום ולהאפיל את קדושת ישראל).

רצונו של דוד הוא להגיע למצב רוחני כללי שבו "לב כל מקנא לה' לעמו יתאזר לנקום נקם מצד תבערת הקנאה והנקמה לעמו ולאלוקיו לא מצד השכר" (מלבי"ם שם).

"וישמעו הדברים אשר דבר דוד ויגידו לפני שאול ויקחהו". אם דוד רק שאל והתעניין בפרס, היה צריך להיכתב: 'וישמע כי דוד מתעניין בפרס ויגידו לשאול'. אבל ברור הוא, שדבריו ופעולתו החינוכית לרומם את רוח העם, להתמלא עז ותעצומות על קידוש ה', הם שנשמעו ונאמרו לפני שאול, והכל הבינו "כי הוא איש הרוח וכי קנאת ה' נוססה בו ושקול אצלו יותר מהון ומוהר רב" (מלבי"ם שם).

גם בעומדו לפני שאול, דברי דוד אינם נכונות להתנדב בלבד, אלא מלאים מסר של חוסן רוחני ואמונת השגחה:

'אל יפול לב אדם עליו' - ר"ל אין ראוי שלב אדם יפול ממדרגתו (כנראה - מדרגת עם ישראל לב שבאומות) בעבורו, כי הגם שלפי חומרו הוא (גלית) רב הכוח, הוא חלוש מצד צורתו השוכנת בלב... (מלבי"ם שם)

על נסיונות שאול להניאו ממעשהו, מספר דוד על מלחמתו בארי ובדב בעת היותו רועה בעדר ואומר:

יודע אני שלא לחנם נודמן לי הדבר ההוא וכי מה אני ספון (מכובד) שהכיתי חיות רעות הללו אלא שלעתיד אני בא לידי כיוצא בה לתשועת ישראל ואסמוך עליה ואצא". (מכילתא על שמות יז)

דוד, שחי ונושם את האוכלוסא כולה - את כבוד ה' - יודע שהשגחת ה' עליו במעשה גבורתו הפרטית בצאן תהיה לה השלכה כללית לישועת האומה כולה, כי חייו ומעשיו הפרטיים מעורים באילן החיים של האומה. "מה אני ספון" (מכובד) - אלא ודאי הדבר לשם כל ישראל.

4. וכך בענוה מופלגת, מסיר דוד את מדיו של שאול, שהפכו כמידתו⁹, וכדי להדגיש בצורה חריפה את היסוד החינוכי שצריך להיבנות בישראל - שהחוסן הרוחני, הדבקות וההתבטלות לכלל ישראל ולה' אלוקי ישראל היא יסוד ושורש הגבורה, הוא מסיר את השריון וקובע הנחושת ולוקח חמישה חלוקי אבנים, כנגד חמישה חומשי תורה, או כנגד חמש תיבות שמע ישראל ה' אלוקינו ה' (אחד), וקלעו כנגד תיבת אחד, הכוללת¹⁰. ובשם ה' צבאות אלוקי מערכות ישראל הוא יוצא להילחם למען "ידעו כל הארץ כי יש אלקים

9 עיין ויקרא רבה כו.

10 תיקוני זהר, תיקון כא. מובא באגרות ראי"ה אגרת לב, עיי"ש.

לישראל" (פס' מו) ולמען "ידעו כל הקהל הזה כי לא בחרב ובחנית יהושיע ה', כי לה' המלחמה" (פס' מז).

דוד מנצח את גלית בכואו בשם אלוקי מערכות ישראל, בהיות אישיותו הפרטית מתבטלת ומתעצמת בייחוד ה' אלקי ישראל.

בעקבות דוד, יוצאים "אנשי ישראל ויהודה" או "בני ישראל" (שואל לא מוזכר¹¹) לדלוק אחרי פלישתים.

נראה, שצבא ישראל שאב אומץ וגבורה, מפעולתו של דוד, ובעיקר מהאמונה והחוסן שהשרה באישיותו בדבריו ובמעשיו. יכול להיות, שזוהי המשמעות היותר עמוקה של "ודוד ברבבותיו" (פס' מז), כלומר ההמשכות הרוחנית של רבבות חיילי צבא ישראל לחינוכו ולהדרכתו האמונית של דוד (על נקודה זו יש מקום לברר ולהרחיב).

את ראש גלית הפלישתי לוקח דוד בסיום המלחמה, עובר אתו בערי ישראל בשוב הצבא מן הקרב - עד שמביאו לירושלים¹². עניין הבאת ראש גלית לירושלים טעון בירור, הרחבה והעמקה, אך מכל מקום, אפשר באופן כללי לומר, שיש בהבאת ראש גלית לירושלים משום השלמת המהלך האומר, שאת גבורת הלאום והצבא אנו יונקים מן הקודש. דוד, ביודעו (כנראה) שירושלים תהיה עיר המקדש (שהרי המשכן בנוב, וארון ה' בקרית יערים עדיין), מביא את ראש גלית לשם, לאמור: ממקור וממקום הקודש והאמונה בא הניצחון על אויבי ישראל שהם אויבי ה'. והחיל והחוסן לחי העולמים - וממקור חי העולמים הוא מופיע בצבאות ישראל.

11 פסוקים נב, נג.

12 עייף יז נד, נז; יח ו, ז; מלבי"ם שם.